

ΙΣΤΟΡΙΑ

...κι αμέσως τον γίγαντα Ιτομενέα με γρήγορη κίνηση του ποδιού του χτυπάει στο στήθος και τον ξαπλώνει στις σκόνες και τον άλλο, τον Μίμαντα, που ερχόταν κατά πάνω του, τον χτυπάει επάνω από το αριστερό φρύδι και του ξεσχίζει το δέρμα, αφήνοντας τελείως γυμνό το μάτι.

Απολλωνίου Ροδίου, Αργοναυτικά

...αρπάζοντας ο ένας τον άλλο με διάφορους τρόπους και κλωτσώντας με τέτοια δύναμη ώστε να χτυπηθούν τα ενδοτάτα νεύρα, πλήγξαν με τις σφιχτές μπουιές τους τα στήθη ο ένας του άλλου.

Μαχαμπαράτα

Η έριδα για το ποια χώρα θα μπορούσε να διεκδικήσει την πρώτη χρήση της φωτιάς αποδεικνύεται άστοχη. Η ευκολότερα αποδεκτή άποψη είναι η κινεζική, γιατί η Κίνα ήταν η κοιτίδα του ανατολικού πολιτισμού! Όμως αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι οι πολεμικές τέχνες γεννήθηκαν εκεί. Η μαχητική των γυμνών χειρών και ποδιών πιθανόν δεν προέρχεται από μία μόνο χώρα.

Τσσί Χονγκ Χι (1918-2002)

1.1. ΟΙ ΑΡΧΑΙΕΣ ΕΠΟΧΕΣ ΤΩΝ ΑΟΠΛΩΝ ΠΟΛΕΜΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

Οι απαρχές των τεχνικών μάχης, στις οποίες δεν χρησιμοποιούνται όπλα παρά μόνο το ίδιο το ανθρώπινο σώμα χάνονται, στα βάθη των αιώνων. Αποτελούν συνέχεια της εφαρμογής πρωτόγονων τεχνικών, όπως η ρίψη (λιθαριών, ακοντίων) και η χρήση όπλων μικρής εμβέλειας (ραβδί, δόρυ, τσεκούρι, μαχαίρι), αλλά και έσχατη λύση επιβίωσης.

Αν και δεν υπάρχει συγκεκριμένος τόπος και χρονολογία, όπου πρωτοεμφανίστηκε κάποια τέχνη –πρόγονος των μεταγενέστερων– όσο ανατρέχουμε στο χρόνο, οι ιστορικές αναφορές χάνονται και περνάμε στο χώρο των μύθων της αρχαίας Μεσοποταμίας, Ελλάδας, Ινδίας και Κίνας.

Η παλαιστική και η πυγμαχική τέχνη πριν ακόμη οργανωθούν από τους Έλληνες σε αθλήματα, αποτελούσαν τέχνες μάχης γνωστές στους αρχαίους πολιτισμούς. Αυτό μαρτυρούν αρχαιολογικά ευρήματα με αναπαραστάσεις παλαιστών και πυγμαχών στη Μεσοποταμία¹, όπου άκμασαν ο σουμεριακός (3300-1900 π.Χ.) και ο βαβυλωνιακός (1900-540 π.Χ.) πολιτισμός.

Στο σουμεριακό έπος *Γκιλγκαμές*, το αρχαιότερο γνωστό λογοτεχνικό έργο, ο ομώνυμος ήρωάς του θεωρείται ιστορικό πρόσωπο που έδρασε ως βασιλιάς της Ουρούκ στα μέσα της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ. Εκεί, περιγράφεται αυτός να καθιερώνει την αξιοπιστία του ως ηγέτη, αλλά και να εδραιώνει τη φιλία του με τον δευτεραγωνιστή του έπους, τον Ενκιντού, παλεύοντας μαζί του.

Σε ένα άλλο, τώρα, θρησκευτικό έργο, στη *Γένεση* της Παλαιάς Διαθήκης –που σύμφωνα με την ιουδαϊκή και χριστιανική παράδοση θεωρείται ότι γράφτηκε περίπου το 1500 π.Χ.– η πάλη δε συμβολίζει τη μάχη της επικράτησης, γιατί δεν υπάρχουν νικητές, αλλά τον αγώνα επανάκτησης του ηθικού. Η ιστορία αποσκοπεί στην ενίσχυση της ανθρώπινης βούλησης, ώστε αυτή να αντιμετωπίσει το πεπρωμένο της. Αναφέρεται η ιστορία της επιστροφής, κατόπιν θείκης εντολής στη Χαναάν, ύστερα από την εικοσάχρονη εξορία του στη Μεσοποταμία, ενός από τους Ισραηλίτες πατριάρχες, του Ιακώβ. Αυτόν «εκαρτερούσε μαινόμενος» ο αδερφός του, επειδή του είχε κλέψει τα πρωτόκια. Όταν, λοιπόν, ξεκίνησε να διαβεί τον, παραπόταμο του Ιορδάνη, Ιαββώκ εμποδίστηκε από έναν άγνωστο. Στην ολονύκτια πάλη τους:

...υπελήφθη δε Ιακώβ μόνος και επάλαιεν άνθρωπος μετ' αυτού έως πρωί...

Γένεσις ΑΒ, 24

---

1. Η περιοχή μεταξύ των ποταμών Τίγρη και Ευφράτη, το σημερινό Ιράκ.

άντεξε χωρίς να πέσει ώστε ο άγνωστος (άγγελος) τον ευλόγησε και τον ονόμασε *Ισραήλ*, που σημαίνει «ενισχύσας μετά του Θεού» δηλαδή αναδείχθηκε ισχυρός αφού δοκιμάστηκε από τον Θεό και πάλεψε μαζί του.

Στον αιγυπτιακό πολιτισμό (3100-1085 π.Χ.) οι τοιχογραφίες, που βρέθηκαν κατά μήκος του Νείλου ποταμού –τάφοι Μπενί Χασάν και αλλού– καθώς και τα ιερογλυφικά των πυραμίδων μαρτυρούν, επίσης, ότι εξασκούσαν την πάλη, κυρίως, αλλά και την πυγμαχία μεταξύ άλλων δραστηριοτήτων και παιχνιδιών. Συγκεκριμένα, οι περισσότερες απεικονίσεις πάλης εμφανίζονται στη ζωγραφική των βασιλικών τάφων του 2000-1800 π.Χ.

Αντίθετα, στο μινωικό πολιτισμό (3000-1450 π.Χ.) ήταν πιο πολύ αγαπητή η πυγμαχία. Τοιχογραφίες, ανάγλυφες παραστάσεις αγγείων, θέματα σφραγιδολίθων και σφραγισμάτων στη μινωική Κρήτη επιβεβαιώνουν την εξάσκηση της πυγμαχίας και της πάλης ανάμεσα στις ακροβασίες με τους ταύρους (*ταυροκαθάψια*), τις ασκήσεις εδάφους (*κυβιστήματα*), τους χορούς και την τοξοβολία, που γινόταν στη διάρκεια θρησκευτικών τελετών. Ιδιαίτερη, μάλιστα, εντύπωση προξενεί η αμφίση με προστατευτικά κράνη² και παραγναθίδες, ζώνες μέσης (*περιζώματα*) και ιμάντες πυγμαχίας στο κωνικό αγγείο τελετών της Αγ. Τριάδας (περίπου στα 1600 π.Χ.), που δείχνουν το αθλητικό ύψος των δραστηριοτήτων αυτών.

Βορειότερα, στην προϊστορική Θήρα του κυκλαδικού πολιτισμού (3000-1100 π.Χ.) βρίσκουμε την περίφημη παράσταση των παιδων πυκτών γύρω στα 1500 π.Χ. και στη Νάξο την αρχαιότερη βραχογραφία πυγμαχίας, που χρονολογείται στην 3^η χιλιετία π.Χ.

Το αγωνιστικό πνεύμα, που χαρακτηρίζει τους εφευρέτες του δρόμου και των αρματοδρομιών Μυκηναίους (16^{ος}-11^{ος} αι. π.Χ.) δεν άφησε εκτός του πεδίου τους τον πιο αρχέγονο τρόπο αναμέτρησης των ανθρώπων, την πάλη και την πυγμαχία, όπως μαρτυρεί η αγγειογραφία της εποχής στην Ελλάδα και στην Κύπρο.

Οι Μυκηναίοι, λοιπόν, είναι αυτοί που καθιερώνουν τους επιτάφιους αγώνες (*τα άθλα*) τιμώντας επιφανείς νεκρούς. Στους αγώνες αυτούς, οι οποίοι δεν αποτελούν μόνο απασχόληση ψυχαγωγική, όπως γινόταν ως τώρα, αλλά αθλητική με θέσπιση βραβείων, οι τέχνες μάχης αποτελούν βασικότατο μέρος τους.

Σε πολλές ιστορίες, εξάλλου, της ελληνικής μυθολογίας και γραμματείας αντανακλάται το αγωνιστικό πνεύμα, βασικό χαρακτηριστικό της σκέψης εκείνης της εποχής, στους θεούς και στους ήρωες.

---

2. Τα κράνη αποδίδονται στους παλαιστές ενώ οι πυγμάχοι παριστάνονται ακάλυπτοι. Παρόλα αυτά, όμως, είναι δύσκολο να διακριθούν οι διαφορές πάλης και πυγμαχίας ή ακόμη να υποστηριχθεί ότι πρόκειται για παγκράτιο.

Οι θεοί του Ολύμπου αναμετρούνται με τους γίγαντες και τους τιτάνες και τους νικούν, αλλά και μεταξύ τους για πόλεις, ενώ οι ήρωες για άθλους. Έτσι, ο Δίας νικά σε αγώνα πάλης τον Κρόνο για την κυριότητα της περιοχής της Ολυμπίας. Στους αγώνες, που θέσπισε στο ίδιο μέρος ο Δίας και ονομάστηκαν *Ολύμπια*, ο Απόλλωνας κατέβαλε τον Άρη στην πυγμή.

Οι μυθικοί ήρωες με τα κατορθώματά τους, τους άθλους τους, καθιερώνουν τα αθλήματα και ιδρύουν τους αγώνες, στους οποίους οι τέχνες της μάχης στις ειρηνικές περιόδους βρίσκουν πεδίο εφαρμογής.

Ο Ηρακλής παλεύει και νικά το γίγαντα Ανταίο, τους δαίμονες Αχελώο και Τρίτωνα, όπως και πλήθος από θηρία και τέρατα. Ακόμη και με το Θάνατο πάλεψε και τον νίκησε, όπως αφηγείται στην τραγωδία *Άλκηστις* ο Ευριπίδης το 438 π.Χ. Δίκαια θεωρείται προστάτης της παλαίστρας και ιδρυτής της πάλης.

Ο αττικός ήρωας Θησέας, αντίστοιχος του δωρικού Ηρακλή, ο οποίος πάλεψε και θανάτωσε τον κακοποιό Κερκύονα μεταξύ άλλων θεωρείται εφευρέτης της πάλης. Σύμφωνα με τον ιστοριογράφο Ίστρο (3^{ος} αι. π.Χ.) έλαβε τους αθλητικούς κανόνες και την τεχνική της από τη θεά Αθηνά.

Επιπλέον, σε άλλο μύθο, που μας αναφέρει ο σοφιστής Φιλόστρατος το 2^ο μ.Χ. αι. και στον οποίο η Παλαίστρα φέρεται ως ιδρύτρια της πάλης, αναδύεται η ιδέα της εξέλιξης της πολεμικής τέχνης σε άθλημα:

... η Παλαίστρα, η κόρη του Ερμή ... έχει επινοήσει την πάλη και η γη χαίρεται τόσο με την εφεύρεση, επειδή οι άνθρωποι θα βάλουν στην άκρη το σίδερο του πολέμου σε καιρό ειρήνης, τα στάδια θα τους φανούν πιο ευχάριστα από τα στρατόπεδα και θα αγωνίζονται γυμνοί.

Φιλόστρατος *Εικόνες Β' λβ*

Της πυγμαχίας, τώρα, προστάτης φέρεται ο θεός Απόλλωνας, ενώ και ο Ηρακλής, ο Θησέας κ.ά. διεκδικούν το ρόλο αυτό σύμφωνα με τον εκάστοτε μύθο.

Μιας άλλης, όμως, πολύπλευρης και σύνθετης πολεμικής τέχνης και αθλήματος, του παγκρατίου, ο Θησέας θεωρείται εφευρέτης αφού με τέχνασμα αυτού κατόρθωσε να καταβάλλει τον άγριο Μινώταυρο στο λαβύρινθο του ανακτόρου του βασιλιά Μίνωα.

Παρόμοια και ο Ηρακλής που, σύμφωνα με τον Πausανία, πέτυχε νίκες στους Ολυμπιακούς Αγώνες εκτός από την πάλη και στο παγκράτιο, θεωρούνταν εφευρέτης αυτού:

...λέγεται δε και ες αυτόν Ηρακλέα ως πάλης τε ανέλοιτο και παγκρατίου νίκας.

...και για το Ηρακλή λένε πως κέρδισε νίκες στην πάλη και στο παγκράτιο.

Πausανίας *V 8, 4*

Στη διάρκεια της μυθικής αργοναυτικής εκστρατείας³ στον Εύξεινο Πόντο πραγματοποιήθηκαν επιτάφιοι αγώνες στη Λήμνο και στη νότια ακτή της Προποντίδας, στην Κύζικο, στους οποίους οι τέχνες μάχης, επίσης, αποτελούν αγωνίσματα της τελετής. Στην Κύζικο, μάλιστα, διακρίθηκαν ο Αγκαίος στην πάλη, ο Πολυδεύκης στην πυγμαχία και ο Ηρακλής στο παγκράτιο, όπως μας αναφέρει ο Ορφείας στα *Αργοναυτικά* του (5^{ος} αι. π.Χ.):

*Αυτάρ παγκρατίοιο δόκεν γέρας Ηρακλή
αργύρεον κρητήρα παναίολον...*

Και του παγκράτιου το βραβείο έδωσε (ο Ιάσοντας) στον Ηρακλή,
ασημένιο κροντήρι ολοστόλιστο...

Ορφικά *Αργοναυτικά* (στ. 583-4)

Σε μια άλλη ιστορία⁴ της αργοναυτικής εκστρατείας πάλι, που αποτελούσε το μυθικό πρότυπο πυγμαχικού αγώνα στην αρχαιότητα, αναμετρώνται ο Πολυδεύκης και ο βασιλιάς των Βεβρύκων Άμυκος στη Βιθυνία του Ευξείνου Πόντου. Ο δεύτερος ανάγκαζε όλους τους περαστικούς από τη χώρα του να πυγμαχήσουν μαζί του και πάνω στον αγώνα τους αποτελείωνε. Την πρόκληση για αγώνα με τον καλύτερο των αργοναυτών ο Πυλυδεύκης με θάρρος δέχτηκε και με τη δεξιότητά του τον κατατρόπωσε, όπως μας αναφέρει ο Απολλώνιος ο Ρόδιος (3^{ος} αι. π.Χ.) στα *Αργοναυτικά* του, ενώ στη συμπλοκή, που ακολούθησε, περιγράφεται ο αργοναύτης Κάστορας να εξουδετερώνει με τεχνικές παγκρατίου δυο Βέβρυκες:

...κι αμέσως τον γίγαντα Ιτομενέα με γρήγορη κίνηση του ποδιού του χτυπάει στο στήθος και τον ξαπλώνει στις σκόνες και τον άλλο, τον Μίμαντα, που ερχόταν κατά πάνω του, τον χτυπάει επάνω από το αριστερό φρύδι και του ξεσχίζει το δέρμα, αφήνοντας τελείως γυμνό το μάτι.

Απολλώνιος Ρόδιος *Αργοναυτικά* (στ. 104-109)

Στην επιστροφή των αργοναυτών, σε άλλους, τώρα, επιτάφιοι αγώνες προς τιμή του βασιλιά Πελία (*άθλα επί Πελία*), τα αγωνίσματα, που αθλοθετήθηκαν, ήταν η αρματοδρομία, ο δρόμος, η τοξοβολία, η πάλη, ο ακοντισμός, η πυγμαχία και η δισκοβολία. Στην πάλη ο Ιάσοντας έρχεται ισόπαλος με

3. Η αργοναυτική εκστρατεία θεωρείται ότι πραγματοποιήθηκε μια γενιά πριν τον Τρωικό Πόλεμο.

4. Εκτός από τα *Αργοναυτικά* του Απολλωνίου Ροδίου η ιστορία αυτή αναφέρεται και στα *Ορφικά Αργοναυτικά* (στ. 660-666) αλλά και στο ποίημα *Διόσκουροι* των Ειδυλλίων του Θεόκριτου (280-260 π.Χ. αι.). Τα *Ορφικά* θεωρείται ότι γράφτηκαν τον 5^ο αι. π.Χ. με τις πηγές τους να χάνονται στην προϊστορία.

τον Πηλέα, ενώ η μοναδική συμμετέχουσα γυναίκα, η αμαζόνα Αταλάντη, νικά, επίσης, στην πάλη τον Πηλέα.

Τα ίδια αγωνίσματα περιγράφονται και σε άλλους πιο διάσημους νεκρικούς αγώνες, αυτούς των Ομηρικών Επών, που αναφέρονται στον Τρωικό Πόλεμο⁵ το 13^ο-12^ο π.Χ. αι., των μυκηναϊκών χρόνων. Στα *άθλα επί Πατρόκλω* που οργάνωσε ο Αχιλλέας προς τιμή του Πατρόκλου οι συμμετέχοντες ιλιαδικοί ήρωες αγωνίστηκαν⁶ στην αρματοδρομία, την πυγμή (*πυξ*), την πάλη (*παλαισμοσύνη*), το δρόμο, την οπλομαχία, τη δισκοβολία, την τοξοβολία και τον ακοντισμό.

Στην *Οδύσσεια*⁷ ο βασιλιάς των Φαιάκων Αλκίνοος οργανώνει αγώνες δρόμου, πάλης, άλματος, δισκοβολίας και πυγμαχίας για να τιμήσουν το ναυαγό Οδυσσέα.

Λίγους αιώνες μετά, τον 8^ο αι. π.Χ., οι αρχαίοι Έλληνες εξυψώνουν τον αθλητισμό σε ιδανικό καθιστώντας τους αγώνες «*στεφανίτες*» και όχι «*χρηματίτες*» και επανιδρύουν τους Ολυμπιακούς Αγώνες (*Ολύμπια*). Οι μαχητικές τέχνες προβάλλουν τον αθλητικό τους χαρακτήρα και, τώρα, ορίζονται ως τα βαρέα αθλήματα της πάλης, της πυγμής και του παγκρατίου, τα οποία εντάσσονται στα επόμενα χρόνια στο πρόγραμμα της διοργάνωσης (708, 688, και 648 π.Χ. αντίστοιχα). Κατόπιν, καθιερώνουν και τους άλλους πανελλήνιους ιερούς αγώνες –*Πύθια* το 586 π.Χ., *Ίσθμια* το 580 π.Χ. και *Νέμεα* το 573 π.Χ.– που συντέιναν στη λαμπρότητα της κλασικής αρχαιότητας της δύσης.

Ανατολικότερα, ωστόσο, του δυτικού αρχαίου κόσμου, στην ινδική υποήπειρο του βεδικού⁸ πολιτισμού (14^{ος} π.Χ.-7^{ος} π.Χ. αι.) η μόνιμη εγκαθίδρυση των ρευμάτων των Αρίων⁹ στις πεδιάδες των ποταμών Ινδού και Γάγγη επέφερε σταδιακά το διαχωρισμό σε τέσσερις ιεραρχικά δομημένες, κοινωνικές διαιρέσεις (*βάρνα*)¹⁰:

Στους (1) *βραχμάνους*, ιερείς, κύριους του πνεύματος, στους (2) *ξατρίγια*, πολεμιστές, βασιλείς, μεγάλους άρχοντες, στους (3) *βαισύα*, ταπεινούς χωρικούς, κτηνοτρόφους, τεχνίτες, εμπόρους και, τέλος, στους (4) *σούντρα*, που αρχικά τουλάχιστον, αποτελούνταν από υποδουλωμένους αυτόχθονες.

5. Η καταστροφή της Τροίας έλαβε χώρα περί το 1250 π.Χ.

6. *Ιλιάς* Ψ 257-897.

7. Θ 126 και 134-300.

8. Από το *βέδα* (σανσκριτ.), τη γνώση, τις ιερές γραφές που χωρίζονται σε 4 συλλογές: *Ριγκ* (Ύμνοι), *Γιατζούρ* (Τελετές), *Σάμα* (Μελωδίες ή Ψαλμοί), *Αθάρβα* (Μαγικά Άσματα).

9. Φυλές προερχόμενες από την Κ. Ασία, συγγενείς με τα δωρικά φύλα που κατήλθαν στην ελληνική χερσόνησο τον 11^ο π.Χ. αι., είχαν ξεκινήσει πολύ νωρίτερα τις επιδρομές τους (2000-1500 π.Χ.) αλλά στο διάστημα 1000 ως 600 π.Χ. εγκαθίστανται μόλις στην Ινδία.

10. Γνωστές και ως *κάστες*.

Από αυτές τις διαιρέσεις, όπως μαρτυρά η γραμματεία της βεδικής περιόδου, η ελιτίστικη τάξη των πολεμιστών (*ζατρίγια*) ασκούσαν σε σύνθετες πολεμικές τέχνες (με λαβές, κτυπήματα, χρήση όπλων) και σε διανοητικές τεχνικές (διαλογισμός).

Πιο συγκεκριμένα, αναφέρονται ένοπλες και άοπλες συμπλοκές μεταξύ των ηρώων των επών. Το «*Έπος των Μεγάλων Μπαράτα*», το *Μαχαμπαράτα*¹¹ –του τέλους της 2^{ης} χιλιετίας π.Χ.– που εξιστορεί τον πόλεμο μεταξύ δυο οικογενειών ευγενών, των Παντάβα και των Καουράβα, για την εξουσία του βασιλείου της Μπαράτα, περιέχει πλήθος ιστοριών και παραδόσεων, όπου τονίζεται το ήθος των ηρώων του και ο θρίαμβος της αρετής στο κακό.

Φημισμένη είναι η μαραθώνια μάχη μεταξύ του πρίγκιπα Αρτζούνα και του ήρωα Κάρνα με τόξα, ξίφη, δέντρα, βράχους και γροθιές, ενώ σε μια άλλη συμπλοκή μεταξύ των άριστων παλαιστών Μπίμα και Τζαρασάντα αφηγείται:

...αρπάζοντας ο ένας τον άλλο με διάφορους τρόπους και κλωτσώντας με τέτοια δύναμη ώστε να κτυπηθούν τα ενδότερα νεύρα, πλήξαν με τις σφιχτές μπουιές τους τα στήθη ο ένας του άλλου. Με τα γυμνά τους χέρια, ως μοναδικά όπλα που βροντούν όπως τα σύννεφα, αρπάχτηκαν και αλληλοκτυπήθηκαν σαν δύο τρελοί ελέφαντες που συγκρούονται με τις προβοσκίδες τους.

Μαχαμπαράτα 2, XXIII

Ταυτόχρονα υπάρχουν κι άλλες περιγραφές άοπλων συμπλοκών με κτυπήματα (γροθιών, δακτύλων, ποδιών, γονάτων, κεφαλιών), αρπαγές και κλειδώματα αρθρώσεων τόσο στο *Μαχαμπαράτα*, όσο και στο δεύτερο μεγάλο ινδικό έπος, το *Ραμαγιάντα*¹².

Με όλα αυτά η πάλη¹³, η πυγμαχία, η οπλομαχία, αλλά και τέχνες, που τα συνδυάζουν όλα αυτά, φαίνεται να έχουν έξαρση στην αρχαία Ινδία τον και-

11. Το έπος διαμορφώνεται στο ισχυρό βασίλειο Κουρού της βεδικής Ινδίας στις αρχές της 1^{ης} χιλιετίας π.Χ. και αποδίδεται στο σοφό Βυάσα. Διαδόθηκε προφορικά με θρησκευτική ευλάβεια από γενιά σε γενιά ως την καταγραφή του περί το 500 π.Χ.

12. Η «*Μυθιστορία του Ράμα*» στη σανσκριτική. Και αυτό το έπος όπως το προηγούμενο αναφέρεται σε πολύ προγενέστερες εποχές. Η καταγραφή του αποδίδεται στο σοφό Βαλμίκι το 300 π.Χ. αλλά συμπληρώθηκε μεταγενέστερα. Αφηγείται τη ζωή και τις περιπέτειες του μυθικού πρίγκιπα Ράμα, ενσάρκωσης του θεού Βιονού. Το έπος δομείται από πτυχές μυθικής, ιστορικής, ηθικής και φιλοσοφικής σημασίας.

13. Γνωστή ως *Μάλλα-Γιούντα* που σημαίνει «πάλη μάχης», μια μορφή πάλης που περιγράφεται στα αρχαία ινδικά έπη σαν μαχητικό στυλ πολεμιστών, όπως ο Μπίμα, για να διακριθεί από την αθλητική πάλη που λέγεται *Μάλλα-Κρίντα*. Η πάλη στην Ινδία των επών ταυτίζεται πολλές φορές με την πυγμαχία και τις σύνθετες τέχνες μάχης.

ρό, που καταγράφηκε η προφορική παράδοση του επικού Μαχαμπαράτα τον 5^ο αι. π.Χ.

Η ινδική παράδοση διατηρεί αφηγήσεις, στις οποίες ο ιδρυτής του βουδισμού –που δημιουργήθηκε από αντίδραση στο καθεστώς των κοινωνικών τάξεων του βραχμανισμού– ο Σιντάρτα Γκαουτάμα (περίπου 563-483 π.Χ.) ήταν άριστος στις πολεμικές τέχνες, προτού γίνει Βούδας¹⁴. Αγωνίστηκε για να αποδείξει την αξία του και να κερδίσει τη μελλοντική σύζυγό του πριγκίπισσα Γιασοντάρα στην τοξοβολία, την ξιφασκία και την πάλη.

Σε ένα πρώιμο βουδιστικό κείμενο του 1^{ου} μ.Χ. αι. στη «Σούτρα του Λω-τού»¹⁵, που αποδίδεται σε έναν απόστολο της θρησκείας αυτής, το Μαντζούρι, οι τεχνικές μάχης ταξινομούνται σε τεχνικές πυγμών, λαβών, ρίψεων και κλειδωμάτων αρθρώσεων.

Η θεραπευτική τέχνη της πίεσης των ζωτικών σημείων¹⁶ του σώματος με καταβολές στις βέδες¹⁷ εμφανίστηκε περίπου τον 6^ο αι. π.Χ. από το χειρουργό Σουσρούτα, που εντόπισε 107 τέτοια σημεία στο ανθρώπινο σώμα στην ιατρική του πραγματεία (*Σουσρούτα Σαμχίτα*). Από όλα αυτά τα σημεία, τα 64 ταξινομούνταν ως θανατηφόρα στα χτυπήματα. Η πραγματεία αυτή αποτέλεσε τη βάση της παραδοσιακής ιατρικής *Αγιουρβέδα*, που μετά διδάσκονταν μαζί με διάφορες πολεμικές τέχνες, που δίναν έμφαση στα ζωτικά σημεία, όπως η *Βάρμα Ά(ν)τι*¹⁸ της Ν. Ινδίας.

Από την άλλη πλευρά, οι πρακτικές της γιόγκα με τις, μεγάλης διάρκειας, στάσεις διαλογισμού και ελέγχου της αναπνοής εμφανίστηκαν περίπου το 2^ο π.Χ. αι. από το λόγιο Πατάντζαλι. Τόσο η μια τέχνη της πίεσης των ζωτικών σημείων του σώματος, όσο και η άλλη, της γιόγκα, έχουν ρίζες πολύ πίσω στο χρόνο και αποτέλεσαν στα επόμενα χρόνια αναπόσπαστο μέρος των πολεμικών τεχνών της Ινδίας αρχικά και όλης της Ασίας μετέπειτα.

Περίπου την ίδια εποχή από τον 3^ο-2^ο αι. π.Χ. στη νότια Ινδία άρχισαν να αναπτύσσονται σύμφωνα με τις τοπικές λογοτεχνικές πηγές¹⁹ διάφορες, άοπλες και ένοπλες, πολεμικές τέχνες²⁰ κυρίως εξαιτίας των συνεχών πολέμων

14. Βούδας σημαίνει «φωτισμένος» (σανσκριτική και παλική).

15. *Σαντάρμα πουνταρικά σουτρά*. Τα *σουτρά* (σανσκριτική) είναι βουδιστικές γραφές.

16. *Μάρμαν* στη σανσκριτική και *βάρμαν* στην ταμίλ.

17. *Ριγκ* και *Αθάρβα*.

18. ή *Μάρμα Ά(ν)τι* ή *Βάρμα Καλά(ρ)*.

19. Γνωστές ως κύκλος *Σάγγκαμ* (300 π.Χ.-600 μ.Χ.). Σε αυτόν αναφέρονται κυρίως οι ένοπλες πολεμικές τέχνες της Ν. Ινδίας αλλά και ο όρος *καλάρι* (*kalarī*), που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τόσο το πεδίο της μάχης όσο και τον αγωνιστικό χώρο (σκάμμα).

20. Λέγονται δραβιδικές για να διακρίνονται από τις υπόλοιπες ινδικές εξαιτίας του ιδιόμορφου πολιτισμικού προφίλ της περιοχής. Ο όρος προήλθε το 1856 από τον ανατολιστή Ρόμπερτ Κάλντγουελ (1814-1891) και αναφερότανε στις τοπικές γλώσσες.

μεταξύ των τοπικών ηγεμονιών. Αυτές είναι το *Κουτού Βαρισάϊ* («μάχη των άδειων χεριών») και το *Βάρμα Καλάι* («τέχνη των ζωτικών σημείων») στην περιφέρεια Ταμίλ Ναντού, το *Καλάρι Παγιατ* («τρόπος του σκάμματος») και το *Αντιθάντα* («επίθεση και άμυνα») στην περιφέρεια Κεράλα.

Το Καλάρι Παγιατ, μια σύνθετη μαχητική τέχνη με χρήση τεχνικών ποδιών, χεριών και όπλων και το Βάρμα Καλάι ήταν μεταξύ αυτών, που γνώριζε ο βουδιστής πρίγκιπας Μποντιντάρμα, στον οποίο αποδίδεται, όπως θα δούμε παρακάτω, η κύρια επιρροή στην ανάπτυξη των ασιατικών πολεμικών τεχνών.

Όμως, και στην αρχαία Κίνα στη διάρκεια της δυναστείας των Τσου (1122-249 π.Χ.) πρόωρα ταισιτικά και κομφουκικά κείμενα (*Βιβλίο των Αλλαγών*, *Βιβλίο των Ποιημάτων*) αναφέρουν τις άοπλες πολεμικές τέχνες. Στην ίδια περίοδο σύμφωνα με ένα από τα υπόλοιπα κλασικά έργα²¹ του κομφουκισμού²², στο *Βιβλίο των Τελετών* (*Λι Τσι*), αναπτύχθηκε μια σύνθετη πολεμική τέχνη, το *Τσιάο Λι*, που σημαίνει «δεξιότητες δύναμης και αντοχής» και θεωρείται ο πρόγονος των κινέζικων πολεμικών τεχνών. Αυτή η τέχνη περιλάμβανε λαβές, ανατροπές, χτυπήματα με πόδια/χέρια σε ζωτικά σημεία του σώματος και χρησιμοποιούνταν μαζί με την τοξοβολία στην εκπαίδευση των στρατιωτών. Όλες αυτές οι δραστηριότητες εξασκούνταν στη διάρκεια του χειμώνα και εφαρμόζονταν στις μάχες του καλοκαιριού.

Σύμφωνα με τους μύθους των Κινέζων οι ρίζες του Τσιάο Λι προέρχονται από ένα ιδιότυπο είδος μάχης της εποχής²³ του «Κίτρινου Αυτοκράτορα», του Χουάνγκ Τι²⁴, το *Τσιάο Τι*, που σημαίνει «καρφώνω με τα κέρατα».

Σε αυτό το είδος μάχης οι στρατιώτες φέρουν μεγάλο κράνος με κέρατα και προσπαθούν με αυτά να καρφώσουν τους αντιπάλους τους. Στη διάρκεια των αιώνων, τα χέρια αντικατέστησαν τα κέρατα, οι τεχνικές πλήθυναν και βελτιώθηκαν, ενώ το όνομα Τσιάο Τι άλλαξε, επίσης, σε Τσιάο Λι.

21. Τα έργα αυτά αποτελούσαν ύλη της Μεγάλης Σχολής που ιδρύθηκε το 124 π.Χ. από τον αυτοκράτορα Χαν Βου Τι (148-87 π.Χ.) και είναι το *Βιβλίο των Αλλαγών* (*Ι Τσιγκ*), της *Ιστορίας* (*Σου Τσιγκ*), των *Ποιημάτων* (*Σι Τσιγκ*), των *Τελετών* (*Λι Τσι*) και τα *Χρονικά της Άνοιξης και του Φθινοπώρου* (*Τσου Τσιου*). Η παράδοση τα απέδιδε στον Κομφούκιο (551-479 π.Χ.) ενώ είναι προγενέστερα (*βιβλία των Αλλαγών*, *των Ποιημάτων και των Τελετών*) ή μεταγενέστερά του. Γενικά πήραν την οριστική τους μορφή στα τέλη του 3^{ου} π.Χ. αι.

22. Η κομφουκιανισμός. Αποδίδεται στον Κομφούκιο, από το λατινικό Confucius του Κόνγκφο Τζι ή Κογκτζι (551-479 π.Χ.).

23. Ύστερη νεολιθική εποχή (3^η-2^η χιλιετία π.Χ.) για την Κίνα. Οι ρίζες των κινέζικων πολεμικών τεχνών εντοπίζονται στις ανάγκες της αυτοάμυνας, του κυνηγιού και της στρατιωτικής εκπαίδευσης.

24. Σε αυτό το μυθικό πρόσωπο αποδίδεται η γραφή, η σηροτροφία, η αγγειοπλαστική, η εφεύρεση του διαβήτη και η μετάδοση μυστικών της αλχημείας, της ιατρικής, της μακροζωίας και των πολεμικών τεχνών.

Στην πολύ σύντομη δυναστεία *Τσιν* (221-206 π.Χ.) στη διάρκεια του πρώτου αυτοκράτορα, του *Τσιν Σι Χουάνγκ Τι*²⁵, που ενοποίησε την Κίνα, της έδωσε το όνομά του και διαμόρφωσε το «μεγάλο τείχος²⁶», η τέχνη του *Τσιάο Λι* σταδιακά έγινε δημοφιλής τρόπος ψυχαγωγίας σε γιορτές, όπου συμμετείχαν οι καλύτεροι μαχητές. Σ' αυτές τις εκδηλώσεις μετά από αγώνες επιλέγονταν η φρουρά του αυτοκράτορα. Αργότερα, η μορφή του, που έδινε έμφαση μόνο στις λαβές, εξελίχθηκε στην παραδοσιακή κινεζική πάλη γνωστή σήμερα ως *Σουάϊ Τσιάο*.

Στην εποχή των πρώτων Χαν (206 π.Χ.-24 μ.Χ.) καταγράφεται η διάκριση μεταξύ της πολεμικής και της αθλητικής πάλης, ενώ ο ιστορικός *Σούμα Τσιέν* (145-85 π.Χ.) αναφέρει, επίσης, την πάλη στο μνημειώδες έργο του *Ιστορικές Καταγραφές (Σι Τσι)*.

Βέβαια η κινεζική παράδοση αναφέρει κι άλλες μορφές άοπλης μάχης γνωστές ως *Τσουάν Φα*²⁷, ενώ γενικά οι πολεμικές τέχνες προσδιορίζονται ως *Γου Σου*, το ιδεόγραμμα των οποίων ανάγεται στο 15^ο π.Χ. αι. Ο όρος *Κουνγκ Φου*, που σημαίνει «ικανότητα», χρησιμοποιήθηκε πολύ αργότερα και ήρθε στη Δύση το 17^ο αι. μ.Χ., όπου αδόκιμα επικράτησε ως ορισμός των κινεζικών πολεμικών τεχνών.

Ο ταοϊσμός²⁸ και ο κομφουκισμός, που αποτελούν τα θεμέλια του κινεζικού πολιτισμού μαζί με τον εισαγόμενο μεταγενέστερα βουδισμό, εμφανίστηκαν τον 6^ο π.Χ. αι. και επίσης επηρέασαν την ανάπτυξη των συνυφασμένων με αυτόν τεχνών μάχης.

Στο θεμελιώδες ταοϊστικό κείμενο *Ταο Τε Τσινγκ*²⁹ περιέχονται αρχές εφαρμοσμένες στις πολεμικές τέχνες –το ίδιο και στο *Τζουάνγκ Τζι*³⁰ του 4^{ου} π.Χ. αι.– ενώ την ίδια εποχή γράφεται από το στρατηγό Σουν Τζου η «*Τέχνη του Πολέμου*» (*Σουν Τζου Μπινγκφά*), η οποία αναφέρεται στη φιλοσοφία της πολεμικής διένεξης και περικλείει τακτικές, που χρησιμοποιούνται στις πολεμικές τέχνες.

Η έμφαση της ταοϊστικής φιλοσοφίας στην άσκηση και την υγεία έχουν επηρεάσει την ανάπτυξη των κινεζικών πολεμικών τεχνών. Από το 500 π.Χ. οι

25. Στον τύμβο του, κοντά στην πόλη Ξιαν της επαρχίας Σαανξί, ανακαλύφθηκε το 1974 ο «πήλινος» στρατός του, που ως σήμερα ξεπέρασε τους 8000 στρατιώτες και άλογα σε φυσικό μέγεθος από τερακότα.

26. Γνωστό σήμερα ως σινικό τείχος.

27. Σημαίνει «ο δρόμος της γροθιάς», ειδικά στη Ν. Κίνα. Αυτές οι τέχνες όταν δόθηκαν στην Οκινάουα και στην Ιαπωνία λέγονταν *Κέμπο*.

28. Αποδίδεται στον Λάο Τσε (ή Τζι) (604-531 π.Χ.)

29. Το *Βιβλίο του Δρόμου και της Αρετής*, αν και αποδίδεται στο Λάο Τσε χρονολογείται ως σύνολο στα 300 π.Χ.

30. Έργο του ομώνυμου ταοϊστή φιλόσοφου Τζουάνγκ Τζι (~369-286 π.Χ.) διαδόχου του Λάο Τσε.

ομώνυμοι μοναχοί, για να βελτιώσουν τη ζωτική τους ενέργεια (τσι), εξασκούνται στις αναπνευστικές ασκήσεις του *Τάο Γιν*, πρόδρομου του *Τσι Γκονγκ*³¹ και του *Τάι Τσι Τσουάν*³², ενώ τον 4^ο π.Χ. αι. εμφανίζεται επίσης στα ιερά βουδά Γουτάνγκ η ομώνυμη σύνθετη πολεμική τέχνη.

Τον 1^ο αι. μ.Χ. στην *Ιστορία του Ιδρυτή της Δυναστείας Χαν (Τσιεν Χαν Σου)*, του ιστορικού και ποιητή Παν Κου (39-92 μ.Χ.), περικλείονται τα «*Έξι Κεφάλαια Μάχης Χεριών*», όπου περιγράφονται τεχνικές άοπλης μάχης.

Ο φημισμένος παθολόγος χειρουργός Χούα Τούο (110-208 μ.Χ.), που φέρεται να είναι ο πρώτος που χρησιμοποιεί αναισθητικό, ανέπτυξε ένα σύνολο ασκήσεων, το «*Παιχνίδι των Πέντε Ζώων*» (*Γουν Κινξί*), οι οποίες μιμούνται κινήσεις ζώων (τίγρης, αρκούδα, ελάφι, πίθηκος και πουλί). Αυτές οι φόρμες κινήσεων αργότερα τελειοποιήθηκαν και είχαν σημαντική επιρροή στη μεταγενέστερη ανάπτυξη του Τσουάν Φα.

Από το 65 μ.Χ. ο βουδισμός από την Ινδία μέσω του δρόμου του μεταξιού της κεντρικής Ασίας είχε φτάσει στη βορειοδυτική Κίνα. Λίγο αργότερα, ο κινεζικός λαός στην ταραγμένη εποχή μετά τη λαμπρή δυναστεία των Χαν, την περίοδο 220-589 μ.Χ., ενστερνίστηκε τις διδαχές του βουδισμού. Στο τέλος εκείνης της εποχής εμφανίστηκε ο Μποντιντάρμα, όπως θα δούμε πιο κάτω αναλυτικά.

Όπως φαίνεται, ανεξάρτητα από τη σειρά εμφάνισης και ακμής κάθε έθνους στην ιστορία, η ανάγκη για συστηματική μέθοδο άοπλης μάχης υπήρχε σε όλους τους αρχαίους πολιτισμούς, είτε για εκπαίδευση στρατιωτών είτε για ψυχαγωγία και τούτη ήταν η γενεσιουργός αιτία ύπαρξης των πολεμικών τεχνών. Αλλά, η περιπλάνησή μας στις αρχαίες εποχές των πολεμικών τεχνών θα σταθμεύσει σε τρεις χωροχρόνους ξεχωριστής σημασίας του καθενός απ' αυτά στο παγκόσμιο γίνεσθαι των τεχνών μάχης:

(α) της Ελλάδας, της μητέρας του δυτικού πολιτισμού στην αρχαϊκή εποχή της οποίας συμβαίνει η πρώτη αναγωγή των πολεμικών τεχνών σε άθλημα

(β) της Κίνας, της κοιτίδας των πολιτισμών της Άπω Ανατολής, στην οποία παρά την ύπαρξη ιθαγενών μορφών άοπλης μάχης, στην εποχή των δυναστειών του Βορρά και του Νότου, στην άνθηση του βουδισμού, η ιστορία των μοναχών Σαολίν επηρέασε την εξέλιξη των λοιπών τεχνών εντός και εκτός Κίνας

και (γ) της Κορέας των Τριών Βασιλείων, στην εποχή της οποίας βρίσκονται οι ρίζες μιας από τις πολεμικές της τέχνες, την οποία αργότερα ανάπτυ-

31. Σημαίνει «ανάπτυξη του τσι».

32. Είναι πολεμική τέχνη «εσωτερικής ή μαλακής σχολής» δηλ. αυτής που δίνει έμφαση πρώτα στην ανάπτυξη του τσι. Επικρατέστερη ανάμεσα στις πολλές θεωρίες για τη χρονολογία εμφάνισής της αυτή της δυναστείας Μινγκ (1368-1644 μ.Χ.).

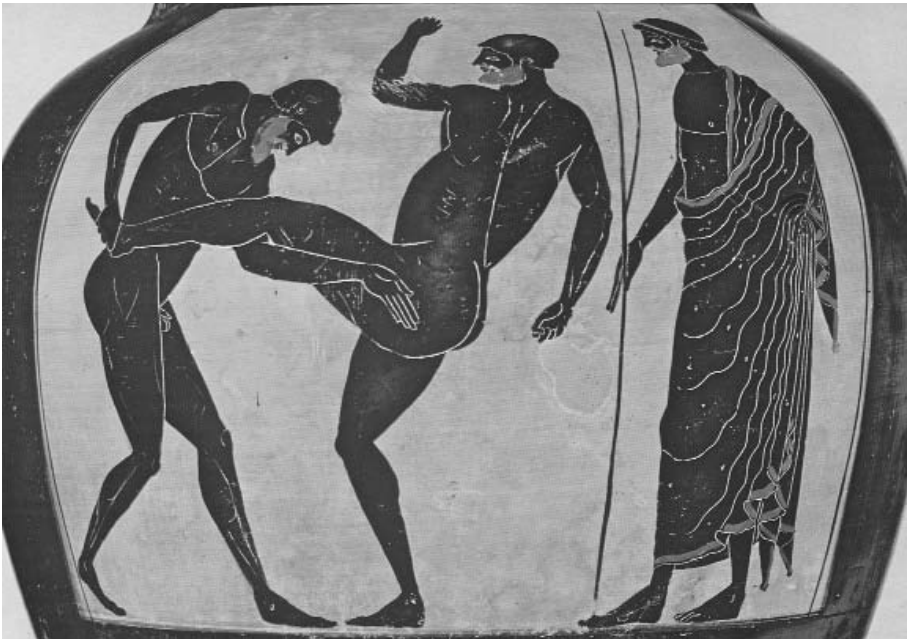
ξε, διέδωσε και καθιέρωσε στην υφήλιο ως άθλημα μάχης με κτυπήματα χεριών και ποδιών στους σύγχρονους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Και πιο αναλυτικά:

648 π.Χ. αρχαία Ελλάδα: Στα 33^α Ολύμπια καθιερώνεται ως άθλημα μια πλήρης πολεμική τέχνη, που χρησιμοποιεί τόσο τα χέρια, όσο και τα πόδια, τόσο τις λαβές, όσο και τα κτυπήματα ποδιών και χεριών, το παγκράτιο – «των εν Ολυμπία το κάλλιστον» κατά το Φιλόστρατο³³. Προηγήθηκαν οι «ατελείς» πολεμικές τέχνες της πάλης το 708 π.Χ. και της πυγμής το 688 π.Χ.

Η ονομασία Παγκράτιο προέρχεται από τους όρους: Παν (όλος) και κράτος (δύναμη) που σημαίνει «ο τα πάντα κρατών» δηλ. ο κατέχων όλη τη δύναμη.

Το άθλημα αυτό είναι συνδυασμός ατελούς πάλης και ατελούς πυγμαχίας σύμφωνα με το σχολιαστή του Πλάτωνα³⁴, ενώ ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι το αγώνισμα έγινε πιο αθλητικό (έντεχνο) από παλιότερη μορφή, που είχε, από τον Λεύκαρο τον Ακαρνάνα.

Εικόνα 1.1: Σκηνή αγώνα παγκρατίου. Ο αθλητής αριστερά έχει «παγιδεύσει» το αποτυχημένο λάκτισμα του αντιπάλου του και ετοιμάζεται να τον ανατρέψει υπό το βλέμμα του ελλανοδίκη. Παναθηναϊκός αμφορέας των αρχών του 5^{ου} αι. π.Χ. (Μητροπολιτικό Μουσείο Νέας Υόρκης).

Σύμφωνα, πάλι, με το Φιλόστρατο³⁵ οι τελειότεροι παγκρατιαστές είναι αυτοί που παλεύουν καλύτερα από τους πυγμάχους και πυγμαχούν καλύτερα από τους παλαιστές.

Χωριζόταν στο **άνω ή ορθοστάδην παγκράτιο** στο οποίο οι αθλητές προσπαθούσαν να ρίξουν ο ένας τον άλλο με λαβές και κάθε είδους χτυπήματα και στο **κάτω παγκράτιο** στο οποίο ο αγώνας συνεχιζόταν και μετά την πτώση μέχρι ο αντίπαλος να παραδεχτεί την ήττα του, να «απαγορεύσει».

Επιτρεπόταν όλα τα χτυπήματα με πόδια και χέρια, οι λαβές και οι ανατροπές.

Συνηθισμένες τεχνικές ήταν το *γαστρίζειν* (λάκτισμα στην κοιλιά) και το *περνίζειν* (λάκτισμα με τη φτέρνα), ενώ απαγορευόταν το δάγκωμα (*δάκνειν*) και το μπήξιμο δακτύλων σε ζωτικά σημεία (*ορύττειν*). Σε σχέση με αυτά θεσπίστηκαν διατάξεις (*εναγώνιοι νόμοι*), που η παραβίασή τους τιμωρούνταν αυστηρά δια ραβδισμού. Στη Σπάρτη, εξάλλου, δεν υπήρχαν αυτοί οι περιορισμοί με εξαίρεση τα χτυπήματα στα γεννητικά όργανα.

Οι παγκρατιαστές δε φορούσαν γάντια, όπως οι πυγμάχοι. Παρά το γεγονός ότι επιτρεπόταν ελεύθερα η εφαρμογή διαφόρων τεχνικών, οι περιπτώσεις ατυχημάτων ή ωμών βιαιοτήτων ήταν εξαιρετικά περιορισμένες και ανήκουν στις επόμενες περιόδους, όταν το αθλητικό ήθος υποσκελίστηκε από τον άκρατο επαγγελματισμό.

Αργότερα, διαδόθηκε από το Μέγα Αλέξανδρο και υποστηρίζεται ότι επηρέασε την άθληση των ανατολικών λαών μέσω των ελληνιστικών βασιλείων της Βακτριανής. Η διάδοσή του στους Ρωμαίους μονομάχους και κατόπιν στον ευρωπαϊκό χώρο αποτέλεσε τη βάση της σημερινής πυγμαχίας και πάλης.

6ος αι. μ.Χ. Κορέα των Τριών Βασιλείων: Από τον 1^ο π.Χ. ως την ενοποίησή της, το 668 μ.Χ., η κορεατική χερσόνησος ήταν χωρισμένη σε τρία βασίλεια, το Σίλλα, το Κογκουρούο και το Μπαεκτζέ, τα οποία ήταν σε εμπόλεμη κατάσταση. Στο μικρότερο από αυτά, στο Σίλλα, δημιουργήθηκαν τον 6^ο αι. μ.Χ. οι *κουάρανγκ*, οργάνωση νέων, που σκοπό είχε την υπεράσπιση του βασιλείου από τις επιδρομές των άλλων δυο.

Μέρος της σκληρής εκπαίδευσής τους ήταν και μια πολεμική τέχνη, το *Σουμπάκ*, που όπως θα δούμε παρακάτω (σελ. 44), θα αποτελέσει πρόγονο του σημερινού ταεκβοντό.

6^{ος} αι. μ.Χ. Κίνα των θόρειων Βεϊ: Ο βουδιστής μοναχός Μποντινάρμα³⁶, ο οποίος καταγόταν από βασιλική οικογένεια και ανήκε στην τάξη των πολεμιστών, ορμώμενος από τη Ν. Ινδία διέσχισε το Θιβέτ με προορισμό την Κί-

35. *Γυμναστικός*, 36.

36. *Μποντινάρμα* στη σανσκριτική, *Τα Μο* στην κινεζική.

Εικόνα 1.2: Η χερσόνησος της Κορέας τον 6^ο αι. μ.Χ.

να. Δεν είναι ιστορικά επιβεβαιωμένο αν πήγε για να διαδώσει το βουδισμό³⁷ στο μονάρχη της δυναστείας Λιάνγκ (506-566 μ.Χ.) ή αν αιχμαλωτίστηκε. Όμως, είναι βέβαιο ότι περιπλανώμενος αποσύρθηκε στο μοναστήρι Σαολίν (ή Σαολίν-σι)³⁸ της επαρχίας Χενάν, στους πρόποδες του βουνού Σάο, στην οροσειρά Σονγκ. Οι μέθοδοι διδασκαλίας, που χρησιμοποιούσε εξαντλούσαν τους μοναχούς μέχρι σημείου κατάρρευσης. Έτσι, επινόησε κάποιες φόρμες φυσικής αγωγής, ώστε να μπορούν να αντέχουν στις απαιτήσεις της ασκητικής ζωής και, εκτός αυτού, να είναι ικανοί να αντιμετωπίσουν τις συχνές επιθέσεις των ληστών.

Η τέχνη αυτή των μοναχών, το *Τσαν Τσουάν*, που αργότερα έγινε γνωστό ως *Σαολίν Κουγκκ Φου* ή *Σαολίν Τσουάν Φα*, τους έκανε διάσημους μαχητές. Εξελίχτηκε από τους μοναχούς και στην πορεία του χρόνου συνδέθηκε με τα ιστορικά δρώμενα της μετέπειτα κινεζικής ιστορίας, με τις διαμάχες και διαδοχές των δυναστειών στον αυτοκρατορικό θρόνο, την καταστροφή και ανακατασκευή της μονής, τη διασπορά των μοναχών σε όλη τη χώρα και την επιρροή ή δημιουργία νέων πολεμικών τεχνών. Έτσι, αυτή η τέχνη αποτέλεσε αναπόσπαστο μέρος της κινεζικής πολιτιστικής κληρονομιάς ως σήμερα.

Μεταξύ του 7^{ου} και 9^{ου} αι. μ.Χ. διαδόθηκε στο νησιωτικό σύμπλεγμα Ρύου-Κύου, που συνδέει την Κίνα και την Ιαπωνία, όπου από πρόσμιξη με ιθαγενείς τέχνες προήλθε το 15^ο αι. το *Το-τε*³⁹, που σημαίνει *κινέζικο χέρι* ή *πολεμική τέχνη από την Κίνα*, ο κύριος κορμός των τεχνικών αυτοάμυνας των νησιών αυτών.

Με την οριστική προσάρτηση των νησιών το 1872 στην Ιαπωνία οι τέχνες της Οκινάουα διαδόθηκαν στην Ιαπωνία με πρωτεργάτη το Φουνακόσι Γκιτσιν (1869-1957). Αυτός συστηματοποίησε και ανέπτυξε την οκινουέζικη τέχνη του κινέζικου χεριού δηλ. *Το-τε* στην τοπική ή *Καρά-τε* στην ιαπωνική που, επίσης, σημαίνει *κινέζικο χέρι*.

37. Ο βουδισμός τον 6^ο μ.Χ. αι. ακμάζει στην Κίνα. Ο Μποντιντάρμα θεωρείται ο ιδρυτής του δόγματος του *Στοχασμού* ή *Ντυάνα* στη σανσκριτική ή *Τσάν* στην κινεζική ή *Ζεν* στην ιαπωνική.

38. Από το ομώνυμο βουνό *Σάο*, το *λιν* (*δάσος*) και το *σι* (*μοναστήρι*) δηλ. *μοναστήρι στο δάσος του βουνού Σάο*. Χτίστηκε το 477 μ.Χ. από τον αυτοκράτορα Ξιαογουέν της δυναστείας των θόρειων Βεί και ο πρώτος ηγούμενός του ήταν ένας άλλος, επίσης, Ινδός βουδιστής ο Μπα Τουό, η κινεζική απόδοση του Βούδα.

39. Η *(N)Το-(ν)τε*: Το ιδεόγραμμα *(ν)* το συμβολίζει την κινεζική δυναστεία Τανγκ (618-907 μ.Χ.) και δείχνει τη σημαντική της επιρροή στις πολεμικές τέχνες της Οκινάουα. Το ιδεόγραμμα *(ν)τε* στα ιαπωνικά, ντι στην τοπική διάλεκτο, σημαίνει «*χέρι*» και αναφέρεται γενικά στις πολεμικές τέχνες των νησιών Ρύου-Κύου. Αργότερα το *Το-τε* έγινε γνωστό ως *Οκινάουα-τε*.

Για να αποφορτίσει τη λέξη από την κινεζική της καταγωγή εξαιτίας των Σινοϊαπωνικών Πολέμων⁴⁰ στη Μαντζουρία –και του επακόλουθου αντικινεζικού πνεύματος–, άλλαξε το ιδεόγραμμα *κάρα* «κινεζικό» στο, επίσης, ομόηχο *κάρα* «άδειο», ώστε η λέξη *καρά-τε* να σημαίνει «άδειο χέρι» και *καράτε-τζούτσου* η «τέχνη του άδειου χεριού». Έτσι, προήλθε το όνομα *καράτε*, που καθιερώθηκε το 1935 και, κατόπιν, με την αλλαγή του *τζούτσου* σε *ντο* προήλθε το *καράτε-ντο* («ο δρόμος του άδειου χεριού»).

1.2. ΟΙ ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ

Το κύριο ρεύμα διάδοσης των πολεμικών τεχνών της Ανατολής στο σύγχρονο δυτικό κόσμο ξεκίνησε λίγα χρόνια μετά το τέλος του Β΄ Π.Π. και την ήττα της Ιαπωνίας. Οι Συμμαχικές Δυνάμεις ως νικήτρια δύναμη είχαν απαγορεύσει την εξάσκηση των πολεμικών τεχνών στην εκπαίδευση (σχολεία-πανεπιστήμια). Το 1948 η απαγόρευση αυτή έπαυσε να ισχύει για το καράτε, που την εποχή εκείνη διεξαγόταν με τη μορφή στερεότυπων κινήσεων (*Κάτα*). Παράλληλα, το ενδιαφέρον κάποιων Αμερικανών στρατιωτών για τις άοπλες πολεμικές τέχνες των τόπων στάθμευσης των μονάδων τους (Ιαπωνία, Οκινάουα, Κορέα) είχε ως αποτέλεσμα στην επιστροφή τους στην πατρίδα να αρχίσουν να τις καλλιεργούν.

Στη Δύση οι πολεμικές τέχνες, ήδη, είχαν πάρει το δρόμο τους μέσα από τα αθλήματα και κυρίως τα ολυμπιακά, που προέκυψαν από το ομώνυμο αθλητικό κίνημα και την ακόλουθη αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων το 1896 στην Αθήνα. Έτσι, η πάλη είναι ενταγμένη στο ολυμπιακό πρόγραμμα από το 1896, ενώ η πυγμαχία το 1904. Το ίδιο συμβαίνει και με τα υπόλοιπα αθλήματα μάχης: την ξιφασκία (1896), τη σκοποβολή (1896), την τοξοβολία (1900), τον ακοντισμό (1908) –που αποτελεί πλέον αγώνισμα του στίβου– και το μοντέρνο πένταθλο⁴¹ (1912).

Η άνθιση, λοιπόν, που γνώρισαν μεταπολεμικά οι πολεμικές τέχνες στην Ιαπωνία, την Κορέα και τις άλλες ασιατικές χώρες συνέτεινε στη διάδοσή τους και στη Δύση, αφού στην πάροδο των ετών κάθε τέχνη εκσυγχρονίζονταν και οργανώνονταν σε φορείς στα πρότυπα των αθλημάτων της Δύσης. Για τη διάδοση των τεχνών εκτός της χώρας προέλευσής τους οι οργανωτικές τους αρχές –και κατόπιν ζήτησης του δυτικού κοινού– έστειλαν εκπαιδευτές για να τις επιδείξουν και να τις διδάξουν. Έτσι, από τα τέλη της δεκαετίας του 1940 οι ιαπωνικές τέχνες (τζούντο, καράτε) αρχίζουν σποραδικά να διαδίδονται από τους ίδιους τους Ιάπωνες στις Η.Π.Α.⁴²

40. Α΄ (1894-1895) και Β΄ (1937-1945) Σινοϊαπωνικός Πόλεμος.

41. Περιλαμβάνει σκοποβολή, ξιφασκία, κολύμβηση, ιππασία και ανώμαλο δρόμο.

42. Αν και από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα είχαν εμφανιστεί στη Χαβάη δάσκαλοι των οκιναουέζικων στυλ, μόνο μετά τον Β΄ Π.Π., η δημιουργημένη από αυτούς υποδομή συνέτεινε στην εισροή Ιαπώνων δασκάλων στην αρχή εκεί και ύστερα σε άλλες πολιτείες των Η.Π.Α.

Εικόνα 1.3: Ο Μιχους Λη (1940-1973) τα χρόνια της μαθητείας του στο δάσκαλό του Γιπ Μαν (1893-1972).

ίνγκ Τσουν⁴⁴ και, κατόπιν, σε άλλα στυλ πολεμικών τεχνών, ενώ την περίοδο 1970-73 γύρισε τις συναρπαστικές για το δυτικό θεατή ταινίες του. Έτσι, οι ανατολικές πολεμικές τέχνες έγιναν μόδα εκείνη την εποχή και ενέπνευσαν πολλούς νέους σε όλο τον κόσμο να ασχοληθούν με αυτές. Ακολούθησε, βέβαια, μετά το θάνατό του εμπορική εκμετάλλευση αυτής της τάσης τόσο από τον κινηματογράφο και τα έντυπα μέσα, όσο και από νεοφώτιστους ψευτοδασκάλους, που επαίρονταν για τη γνώση τους σε αυτές τις, εξωτικές για τη Δύση, τέχνες. Οι αυθεντικές, όμως, ανατολικές πολεμικές τέχνες είχαν, ήδη,

Ταυτόχρονα, στα μέσα της δεκαετίας του 1950 οι Κορεάτες μετά τη λαίλαπα του εμφυλίου τους (1950-53) δημιουργούν και οργανώνουν το ταεκβοντό. Με πρωτοστάτη το νοτιοκορεάτη στρατηγό Τσσί Χονγκ Χι αρχίζουν να το διαδίδουν, στην αρχή, στην Ινδοκίνα και μετά, στα τέλη της τρέχουσας δεκαετίας, στις Η.Π.Α. Παράλληλα, οι ανατολικές πολεμικές τέχνες αρχίζουν να διαδίδονται στην Ευρώπη πρώτα από τους Ιάπωνες και στα μέσα της δεκαετίας του 1960 από τους Κορεάτες.

Η μεγαλύτερη, όμως, ώθηση δόθηκε από τον κινηματογράφο και τη νεοϊδρυθείσα τηλεόραση. Συγκεκριμένα, η αρχή έγινε από τον κινηματογράφο του Χονγκ Κονγκ και μετά στις αρχές της δεκαετίας του 1970 από το Χόλλυγουντ. Ο κινεζοαμερικανός ηθοποιός και εκπαιδευτής Λη Γιουν Φαν (1940-73), ο γνωστός κινηματογραφικός αστέρας Μπρους Λη, πρωτοστάτησε στη δημιουργία ταινιών και τηλεοπτικής σειράς στις οποίες παρουσιάζεται πολύ ζωντανά η τέχνη του Κουνγκ Φου⁴³.

Ο Λη πέρασε τα εφηβικά του χρόνια στο Χονγκ Κονγκ, όπου ασκήθηκε στο Γου-ίνγκ Τσουν⁴⁴ και, κατόπιν, σε άλλα στυλ πολεμικών τεχνών, ενώ την περίοδο 1970-73 γύρισε τις συναρπαστικές για το δυτικό θεατή ταινίες του. Έτσι, οι ανατολικές πολεμικές τέχνες έγιναν μόδα εκείνη την εποχή και ενέπνευσαν πολλούς νέους σε όλο τον κόσμο να ασχοληθούν με αυτές. Ακολούθησε, βέβαια, μετά το θάνατό του εμπορική εκμετάλλευση αυτής της τάσης τόσο από τον κινηματογράφο και τα έντυπα μέσα, όσο και από νεοφώτιστους ψευτοδασκάλους, που επαίρονταν για τη γνώση τους σε αυτές τις, εξωτικές για τη Δύση, τέχνες. Οι αυθεντικές, όμως, ανατολικές πολεμικές τέχνες είχαν, ήδη,

43. Ο όρος αυτός επικρατούσε στη Δύση για τις κινεζικές πολεμικές τέχνες αντί του Γου Σου.

44. Στυλ Κουνγκ Φου που τις δεκαετίες 1970-80 αναφερόταν ως *κινεζική πυγμαχία* στο διεθνή και ελληνικό Τύπο.